

LA PILOTA MENYSTINGUDA

PILOTA VALENCIANA EN TEMPS DEL FRANQUISME

Text **VÍCTOR AGULLÓ** i **RICARD SENTANDREU**

70

La pilota valenciana és l'esport per excel·lència del poble valencià i un dels seus símbols d'identitat més preats des de fa més de set segles, sent un dels passatemps favorits dels valencians fins les primeres dècades del segle XX. Amb l'adveniment de la modernitat i els canvis en els costums i modes de vida, les transformacions urbanes i la irrupció de nous esports que venien amb l'aureola de moderns, la pilota pateix una davallada gradual. En els pobles continua tenint un enorme protagonisme tot i que a les ciutats la seua presència minva inexorablement i es veu especialment truncada de soca-rel a la fi de la Guerra Civil.

La dictadura franquista en un primer moment va tractar de censurar el joc. La seua animadversió va arribar a ser tanta que van prendre decisions esperpèntiques com la prohibició de les travesses, l'ús del valencià al trinquet o la substitució de la paraula «rojos» per «encarnados». Atesa la forta contestació que van provocar aquestes decisions, el governador de València responsable va haver de retractar-se.

El règim de Franco, en connivència i amb la burgesia local (qui ja feia unes dècades que li havia donat l'esquena al joc), es va

VÍCTOR AGULLÓ

Professor de Sociologia de l'Esport en la UVEG i Investigador de la pilota valenciana

RICARD SENTANDREU

Doctorant en CAFE en la UVEG i jugador de pilota valenciana

convertir en un gran entrebanc per a la pervivència del joc. Consideraven amb menyspreu una pràctica de fort arrelament popular, pròpia de gent de classe social baixa, en la qual s'utilitzava el valencià (des de sempre la llengua franca de la pilota), i, a més, assenyalaven els trinquets com un lloc poc recomanable per als catòlics.

De la mateixa manera, cal no oblidar que la pilota va ser un dels esports que es va veure més afectat per la repressió o l'exili atès que bona part dels seus practicants i seguidors es van significar amb el bàndol de la República. La seua extracció social era majoritàriament camperola o obrera i van organitzar o participar en in comptables festivals benèfics en pro dels més necessitats o per a combatre el feixisme. Entre ells destaquem il·lustres com ara Virgilio Bessó «Patilla d'Alaquàs» o Baptiste Soro «Tio Pena» de Massamagrell. El drama el representen els centenars de pilotaris dels dos bàndols, molt especialment els republicans, que van perdre la vida als camps de batalla.

L'exili va ser el camí que van haver d'agafar alguns pilotaris. Per citar només dos exemples reeixits anomenarem a «El Perolero» de Pedralba, que va marxar a l'Argentina, mentre Fenoll de Torrent ho va fer

a França. Tanmateix, si hi ha un pilotari que cal destacar en aquest apartat dels represaliats i que en un primer moment va salvar miraculosament la vida a l'estil del final de la pel·lícula «Evasió o Victòria» eixe és en Josep Andrés Momparler «Carinyo», un jugador carismàtic, de molts poders i amb una de les millors esquerres que s'han conegut. Jugador tant de trinquet com de carrer, encara se'l recorda pel seu joc virtuós, serietat i saber estar al trinquet. L'escriptor Víctor Labrado li ha dedicat el llibre No mataràs (2014) a la seua figura. Originari de Rafelcofer (la Safor), va ser afusellat a la paret del cementeri de Paterna el 24 de juliol de 1950. Una delació va propiciar la seua detenció molt a prop de la frontera amb França després d'haver estat un dels roders i maquis més buscats per la Guàrdia Civil. La història de la pilota valenciana encara no li ha fet justícia.

Al remat, amb el pas dels anys la situació de la pilota no deixa d'empitjorar: es deixa sentir l'abandonament institucional, l'èxode rural buida de practicants els pobles menuts on s'havia refugiat, els nous emigrants d'altres zones de l'Estat la desconeixen per complet i també hi influeix la popularització del trànsit rodat a partir dels anys 60 o la modernització dels carrers amb elements com: ornaments, llums, cristalls... Per si faltava alguna cosa, amb l'eclosió del desarrollismo molts constructors fixen els seus ulls en els trinquets, situats sovint en unes ubicacions privilegiades en les trames urbanes dels pobles i ciutats, i assistim a un continu degoteig d'enderrocaments. Tots aquests fets van produir una gran davallada de la pràctica de la pilota que, àdhuc, van fer pensar en la seua desaparició o folklorització. Juliet, Rovellet i Eusebio van contribuir decisivament a la dignitat i manteniment del joc de pilota, que va revifar amb l'arribada de la democràcia a finals dels anys 70 i que coincideix amb la irrupció de Francesc Cabanes, «el Genovés», considerat el millor jugador de tots els temps. Hui dia, un ample ventall d'iniciatives i estratègies de promoció esportiva, educativa i cultural es deixen sentir amb puixança amb l'anhel de tornar dignificar el joc per tal que els valencians puguin continuar sentint la màgia de la pilota per molts segles. 📌

EL MENYSPREU DEL RÈGIM FRANQUISTA ENVERS LA PILOTA ES VA CIMENTAR EN QUATRE EIXOS.

- 1** D'una banda, un discurs moral (falangista) contrari al joc de pilota i els seus valors de bonhomia que es confrontava molt especialment amb la preeminència, instrumentalització política i suport incondicional que se li atorga durant aquest període al futbol.
- 2** En ajuda del discurs moral acudirà el discurs religiós. En la majoria dels casos els rectors, salvant algunes honroses excepcions, donaran suport absolut al futbol, fins i tot en els pobles més menuts equiparant la pilota valenciana amb una antigalla.
- 3** D'altra banda, cal destacar la completa invisibilització del joc en la premsa escrita. Si abans de la guerra la pilota fruïa d'un seguiment als mitjans sovint equiparable o superior al futbol, amb el règim franquista durant vora tres dècades serà pràcticament impossible trobar una crònica o notícia de pilota en una tendència que serà afortunadament trencada pels prohoms de la pilota, en Llorenç Millo i en Josep Lluís Bauset.
- 4** Finalment, el discurs mèdic s'afig al menyspreu, senyalant que la pilota no és un esport recomanable per al conreu del cos o per a les dones. Cal destacar ací les moltes dones [valentes!] que jugaven a pilota abans de la guerra i que la van haver de deixar acabada la contesa bèl·lica a causa de la nova moral i la consegüent situació de fam, misèria, prohibicions o represàlies.

Per a saber-ne més es poden consultar les obres de Llorenç Millo, Frederic Llopis, Gabriel García-Frasquet o Enric Monforte.

71